

ارتباط با پژوهش و تأثیر آن بر تصمیم‌گیری

دکتر سیدرضا برقی^۱

چکیده

چنانچه تصمیم‌گیرندگان سازمان‌های اجرایی، از تحقیقات حوزه کاری خود بهره‌برداری کرده، آن را در تصمیم‌گیری‌ها تأثیر دهند نقش مهمی در توسعه جوامع خواهند داشت؛ این امر در گرو ارتباط عمیق تصمیم‌گیرندگان با دستگاه‌های تحقیقاتی و پژوهشی است. در این مقاله ابتدا مفاهیم بهره‌برداری از تحقیقات، تصمیم‌گیری و ارتباط توضیح داده شده است؛ سپس به مقایسه ارتباط با فرآیند بهره‌برداری از تحقیقات پرداخته می‌شود. در ادامه عواملی که بر استفاده از تحقیقات در تصمیم‌گیری مؤثر است برشمرده، به تشریح تأثیر همگنی و اعتماد متقابل تصمیم‌گیرندگان و محققین در استفاده از تحقیقات پرداخته می‌شود. علاوه بر این توضیح داده خواهد شد که عواملی چون سطح توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع، شیوه اجتماعی شدن افراد و تفاوت‌های فرهنگی تصمیم‌گیرندگان و محققان می‌تواند بر چگونگی ارتباط این دو گروه و در نتیجه بر بهره‌برداری از نتایج تحقیقات مؤثر واقع شود.

لذا می‌توان گفت که تکنولوژی و سازماندهی مناسب، همگرایی اجتماعی شدن در دوران‌های کودکی، نوجوانی و اشتغال در برقراری ارتباط مؤثر و کاهش فاصله فرهنگی بین تصمیم‌گیرندگان و محققان مؤثر بوده، می‌تواند امکان استفاده از نتایج تحقیقات در تصمیم‌گیری را افزایش دهد.

واژه‌های کلیدی

تحقیقات علمی - بهره‌برداری از تحقیقات - روش‌های مختلف بهره‌برداری از تحقیقات - اثر تحقیق بر تصمیم‌گیری.

مقدمه

برای کشورهایی که قدم در راه توسعه نهاده‌اند، موضوع بهره‌برداری از تحقیقات علمی اهمیت ویژه‌ای دارد. سریل بلک^۱ می‌گوید: «ویژگی جوامع جدید، رشد علوم جدید است که خود مستلزم وجود افرادی است که ظرفیت آنها برای کشف اسرار طبیعت و کاربرد این دانش در امور انسانی روزافزون باشد.» (ازکیا ۱۳۶۴، ص ۲۴)

در این جوامع به دلیل افزایش تقسیم کار سازمان‌های مجزایی مراحل تولید، انتقال و به کارگیری دانش را به عهده دارند. در جوامع سنتی این سه مرحله در سازمان واحدی - محیط کار - صورت می‌گیرد. در این جوامع دانش و آگاهی در باره فنون و روش کار، بر اساس تجربیات روزمره صاحبان مشاغل مختلف در یک فرآیند طولانی «تجربه و خطا» حاصل می‌گردد، و از طریق «استاد و شاگردی» در محیط کار به دیگران انتقال داده می‌شود. لذا استفاده‌کنندگان از دانش همان تولیدکنندگان دانش‌اند و یا ارتباط مستمری با آنها دارند، اما در جوامع توسعه یافته و یا جوامعی که در حال توسعه‌اند، دانش از طریق تحقیقات علمی در دانشگاه‌ها و یا مؤسسات تحقیقاتی در مدت زمان کوتاه‌تری تولید شده، به وسیله مؤسسات آموزشی گردهمایی‌ها و یا درج در نشریات، کتب و وسایل ارتباط جمعی به مصرف‌کنندگانی

که در مؤسسات دیگری اشتغال به کار دارند، منتقل می‌شود. این جدایی مراکز تولید، انتقال و مصرف دانش مشکلات عدیده‌ای را برای استفاده از یافته‌های علمی فراهم می‌آورد. یکی از مهم‌ترین این اشکالات، مسأله ارتباط اعضای این سه بخش با یکدیگر می‌باشد. به دلیل وجود تخصص‌های مختلف شاغلین هر یک از بخش‌ها، علایق، نگرش و ویژگی‌های متفاوتی دارند: دانشمندان با انگیزه کنجکاوی، در محیط آزمایشگاهی و تحقیقاتی به پژوهش در باره موضوعاتی می‌پردازند که ممکن است مورد نیاز فوری تولیدکنندگان محصولات و یا ارائه دهندگان خدمات نباشد. مراکز آموزشی و وسایل ارتباط جمعی ممکن است ایده‌آلهایی را دنبال کنند که نه از مراکز تحقیقاتی اخذ شده و نه مورد توجه مصرف‌کنندگان دانش باشد و تصمیم‌گیرندگان مؤسسات اجرایی احتمالاً با تمسک به روش‌های اداری و بورکراتیک در صدد رفع نیازهای روزمره خود می‌باشند.

ارتباط مناسب و مؤثر این سه بخش، آنها را به صورت کل واحدی در می‌آورد. لذا هم سازمان‌های تحقیقاتی از واقعیات سازمان‌های اجرایی مطلع شده، به تحقیق در باره موضوعات مورد نیاز آنها می‌پردازند و هم سازمان‌های اجرایی و آموزشی از یافته‌های تحقیقاتی بهره‌مند می‌گردند.

به منظور روشن نمودن رابطه بخش‌های اجرایی، آموزشی و تحقیقاتی ابتدا مفاهیم بهره‌برداری از تحقیقات، تصمیم‌گیری و ارتباط توضیح داده شده، به مقایسه فرایند ارتباط با جریان بهره‌گیری از تحقیقات پرداخته می‌شود. سپس عوامل مؤثر بر بهره‌برداری از تحقیقات در تصمیم‌گیری مورد توجه قرار می‌گیرد.

الف - بهره‌برداری از تحقیقات

چون علم قادر به پیش‌بینی است، موضوع بهره‌برداری از تحقیقات مطرح می‌گردد. اگر فرضیه‌ای علمی از طریق انجام تحقیقات سیستماتیک به تأیید رسید (صحیح‌تر آن که ابطال نشد) این فرضیه قادر خواهد بود که پدیده مورد مطالعه خود و یا روابطی را که میان اجزاء آن فرضیه وجود دارد، پیش‌بینی نماید. چنانچه این پیش‌بینی برای حل مسأله‌ای اجتماعی یا طبیعی، ساخت و یا تکمیل یک تکنولوژی و یا توضیح یک موقعیت بکار گرفته شود،

بهره‌برداری از نتیجه آن فرضیه تحقق پیدا کرده است.

استفاده از تحقیق به گونه‌های مختلفی صورت می‌گیرد. مهم‌ترین آنها عبارتند از:

۱ - استفاده از تحقیق بر حسب قلمرو آن: بهره‌برداری از تحقیق ممکن است برای حل مسایل جاری و کوتاه مدت بوده و یا اینکه برای تنظیم خط‌مشی‌ها، سیاست‌ها و برنامه‌های درازمدت توسعه به کار گرفته شود. در صورت اول تحقیق بر حفظ وضع موجود تأکید داشته، نهایتاً بر اصلاح و بهبود برخی از محصولات یا روش‌های رایج تأکید می‌کند و در صورت دوم هدف اصلی آن ایجاد تغییر برای آینده است. در این صورت تلاش می‌شود با ریشه مشکلات برخورد شده، نوآوری گسترش یافته و بر ایجاد محصولات، روش‌ها و یا توضیحات جدید تأکید شود.

۲ - بر حسب موضوع تحقیقات: بهره‌برداری از تحقیقات ممکن است ناظر بر موضوعات بیولوژیکی، تکنولوژیکی، بهبود سازمان اجتماعی و یا رفتار انسانی باشد. انجام و بهره‌گیری از تحقیقاتی که مربوط به رفتار انسانی است، به دلیل آن که در ارتباط با عواطف، احساسات و ویژگی‌های فرهنگی و شخصیتی انسان است از پیچیدگی بیشتر برخوردار است.

۳ - بر حسب هدف بهره‌برداری کننده از تحقیق: مقصود بهره‌برداری کننده از تحقیق ممکن است حل یک مشکل بوده و یا اینکه برای توجیه عملی که قبلاً انجام گرفته است، باشد. در صورت اول استفاده کننده از تحقیق بدون پیش‌داوری، در صدد یافتن راه حلی برای مسایل مختلف اجتماعی، کشاورزی، صنعتی و یا خدماتی بررسی‌آید، اما در صورت دوم، او در پی یافتن توجیه یا مشروعیت دادن به اعمال و تصمیماتی که به طور مستقل و خارج از فضای علمی اتخاذ شده است می‌باشد. در شکل اخیر استفاده کننده از تحقیق صرفاً به انتخاب یا انجام تحقیقاتی که تأیید کننده عمل اوست، می‌پردازد. (یونسکو، ۱۹۸۱، ص ۵)

به جز در مورد حالتی که استفاده از تحقیق برای مشروعیت دادن به تصمیمات اتخاذ شده است، در تمام موارد، بهره‌برداری از تحقیق محدود به مرحله پس از انجام تحقیق نبوده، بلکه

فرآیندی است که قبل از شروع تحقیقات آغاز شده، در طول تحقیق ادامه یافته، با انتشار نتایج تحقیق همراه است و تا بعد از بکارگیری آن در عمل - در قالب ارزیابی نتایج به کار گرفته شده - تداوم می‌یابد. لذا از لحظه بررسی نیازهای جامعه تا مراحل مختلف انتخاب موضوع، چگونگی انجام تحقیق، انتشار نتایج آن، نحوه به کارگیری و بررسی آثار آن همواره باید توجه لازم را به بهره‌گیری از نتایج تحقیق معطوف داشت.

ب - تصمیم‌گیری

تصمیم‌گیری فرآیندی است که به وسیله آن از میان طرق مختلف، یک یا چند راه ممکن برای حل مشکلات و یا اعمال سیاست‌ها انتخاب می‌شود. هنگامی که این تصمیم در جهت مصالح عموم یا قشر وسیعی از جامعه باشد و در قالب سیاست‌ها، برنامه‌ها و دستورالعمل‌ها، طرح‌ها و پروژه‌ها ارائه گردد، تصمیم‌گیری عمومی نامیده می‌شود. امروزه دولت‌ها برای حل مشکلات جامعه و دستیابی به اهداف خود، دستگاه‌های اجرایی را ایجاد می‌کنند تا با تنظیم خط‌مشی و برنامه‌ریزی در سطوح مختلف ملی، منطقه‌ای و محلی مشکلات اجتماعی، اقتصادی یا فنی جامعه را مرتفع نمایند. این فعالیت‌ها نیازمند تصمیم‌گیری هستند.

تصمیم‌گیری‌ها ممکن است از منابع مختلفی سرچشمه گیرند: بر اساس ایده‌آل‌ها یا صلاح‌دید رهبر جامعه و یا سازمان باشد. مبتنی بر منافع گروه‌های صاحب قدرت بوده و یا حتی بر خواست مردم - که می‌تواند با منافع درازمدت آنها هم مغایر باشد - استوار باشد. عادات، سنت‌ها و عرف جامعه نیز می‌توانند نقش مهمی را در تصمیم‌گیری داشته باشند. منبع دیگری که می‌تواند منشاء تصمیم‌گیری باشد، شرایط عینی جامعه است که از طریق انجام تحقیقات حاصل شده است. با وجودی که همه این عوامل می‌توانند در تصمیم‌گیری مؤثر واقع بشوند، اما هر یک از این منابع ممکن است در یک دوره تاریخی و یا جامعه خاصی، تأثیر بیشتر و یا کمتری داشته باشند.

مسئله برای تصمیم‌گیری درست، هیچ ملاک جزمی و متقنی را نمی‌توان تعیین کرد. چرا که تصمیم‌گیرنده در یک موقعیت منحصر به فرد، برای آینده دست به انتخاب می‌زند. در لحظه تصمیم، نتایج هیچ تصمیمی را نمی‌توان به طور قطع پیش‌بینی نمود. گذشت زمان و اجرای

تصمیم است که مشخص می‌کند، تصمیم به درستی یا نادرستی اتخاذ شده است. با این وجود چون گریزی از تصمیم‌گیری نیست، باید مشخص نمود که چه ملاکی نسبت به سایر ملاک‌ها برتری دارد. هنگامی که تصمیم مبتنی بر شرایط عینی جامعه نیست و عواملی چون ایده‌آل‌ها و ذهنیت تصمیم‌گیرنده یا منافع صاحبان قدرت و یا حتی خواست نسنجیده اکثریت مردم مبنای تصمیم‌گیری قرار می‌گیرد، همیشه خطر تبعیت از سلیقه‌های فردی و گروهی، پیروی از تعصبات، اعمال نظر خودکامگان و مستبدان و توجه به راه‌حل‌های ساده و سریع برای جلب رضایت عامه - نه حل اصولی مشکل آنها - وجود دارد. لذا احتمال اخذ تصمیمات یک بعدی و صوری که جنبه تبلیغی دارند افزایش می‌یابد. اما چنانچه در تصمیم‌گیری اهمیت لازم را به درک شرایط عینی جامعه، بدهیم و با توجه به آمار و اطلاعات دقیق، شناخت ویژگی‌های اقتصادی، فرهنگی و سیاسی جامعه و ارزیابی از امکانات و نیروی انسانی موجود و توجه به آثار پنهانی و جنبی تصمیم، به انتخاب راه‌های معقول، که متضمن نفع عموم جامعه است، بپردازیم، خسارات ذکر شده فون کاهش می‌یابد. درک این شرایط جز به کمک تحقیقات علمی میسر نمی‌شود. ریمون آرون^۱ در تشریح اندیشه ماکس وبر^۲ می‌گوید: «مرد عمل کسی است که در یک وضعیت منحصر به فرد، امر جدیدی را در رابطه با ارزش‌های خود انتخاب، و با قاطعیت به مرحله اجرا بگذارد. نتایج تصمیم اتخاذ شده در وضعیت منحصر به فرد، به طور کامل قابل پیش‌بینی نیست. پیش‌بینی علمی چیزی نیست جز توالی حوادثی که احتمال تکرار آنها زیاد است. به عبارت دیگر پیش‌بینی علمی عبارت از رابطه‌ای است که از پدیده‌های ملموس نتیجه، و به سطح خاصی از تعمیم رسیده باشد. تصمیم عقلایی نیز، حداقل، اقتضا دارد که (تصمیم‌گیرندگان آن) تمام دانش‌های مجردی را که در اختیار دارند، به کار گیرند، تا نقش منحصر به فرد و غیر قابل پیش‌بینی را کاهش و از سایر عناصر جدا کنند - نه آن که کلاً آن را حذف نمایند - چنین دانشی که روابط علت و معلولی را تجزیه و تحلیل می‌کند، همانطور که وبر انتظار دارد، مسلماً همان است که نیازهای مردم عمل را برآورده می‌سازد.» (ریمون آرون در مقدمه کتاب ماکس وبر، ۱۳: ۸، ص ۲)

رابطه تصمیم‌گیری و دانش حاصل شده از تحقیقات را از نظر دیگری نیز می‌توان مورد توجه قرار داد. مفهوم و ماهیت دولت‌های امروزی تغییر کرده است. آنها نه به عنوان یک قدرت اجبارکننده و دستور دهنده حاکم، که به منزله یک سازمان بزرگ و آگاهی که برای اداره جوامع و اداره خدمات به مردم به وجود آمده‌اند، در نظر گرفته می‌شوند. این مفهوم جدید از دولت، ماهیت تصمیم‌گیری را نیز تغییر می‌دهد. تصمیم‌گیری در این حالت دیگر یک امر سلیقه‌ای و شخصی نیست. بلکه منافع جامعه و موقعیت‌های عینی هستند که نشان می‌دهند چه تصمیمی باید اتخاذ شود. چه بسا تصمیم‌گیرنده ناچار به انتخاب راهی باشد که با علایق شخصی او سازگار نباشد. از این رو، تصمیم‌گیری به عهده مدیران حرفه‌ای که متمایز از سیاستمداران می‌باشند، گذاشته می‌شود. این افراد با شناخت وضع موجود و تعیین اهدافی که متناسب با پیشرفت‌های علمی و تکنولوژیکی، رسوم و عادات و شرایط اجتماعی و اقتصادی جامعه است، به سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های مختلف می‌پردازند. دیوید استیل با تفکیکی که بین مفهوم سیاست و تصمیم‌گیری قایل می‌شود، می‌گوید: «تعبیر اخیر از تصمیم‌گیری با آنچه که بیکن^۱ به عنوان عقل دولت می‌نامد، تفاوت دارد. در این معنی عمل تصمیم‌گیری به عنوان یک فرآیند خاص فهمیده می‌شود. در حالی که سیاست به مفهوم تصمیمی است که شخص برای دیگران و بدون توجه به نظرات و خصوصیات آنها گرفته، آن را به آنها انتقال داده و متعهد به انجام آن می‌شود. (کوپر آدام و جسیکا، ۱۹۸۵، ص ۶۰۵)

در این شرایط تصمیم‌گیری برای منافع دیگران - نه منافع تصمیم‌گیرنده و یا گروهی خاص - صورت می‌گیرد و عواملی چون دانش و تکنولوژی موجود، عوامل اقتصادی، سیاسی و فرهنگی جامعه در تصمیم‌گیری مشارکت دارند. اگر چنین مشارکتی تحقق پیدا کرد، مسوولیت نهایی یک تصمیم را نمی‌توان به گردن مرد تصمیم‌گیرنده انداخت. دانش موجود، از پدیده‌ای که در باره آن تصمیم‌گیری می‌شود، در این مسوولیت شریک است. فولت^۲ در این زمینه می‌گوید: اقتدار و مسوولیت بایستی از اعمال واقعی‌ای که انجام می‌شود، سرچشمه گیرد، نه از موقعیتی که فرد در سلسله مراتب دارد. در نظر او اختلاف نظر تصمیم‌گیرندگان

نباید از طریق تسلط بر یکدیگر و یا مصالحه با هم حل شود، بلکه آنها باید با توسل به یک عامل مشترک به توافق برسند، این عامل مشترک، چیزی جز واقعیت‌های عینی، که باید از طریق پژوهش‌های سیستماتیک به آن دسترسی پیدا کرد، نیست. به نظر او در یک سازمان رئیس بخش فروش نیست که به رئیس بخش تولید دستور می‌دهد و یا بالعکس. هر دو آنها به مطالعه بازار پرداخته و تصمیم نهایی بر اساس تقاضای بازار گرفته می‌شود. لذا توجه به قانون موقعیت^۱ برای هر تصمیم‌گیری ضروری است. (پوگ، ۱۹۶۹، ص ۴۸). چون درک موقعیت‌های واقعی از طریق پژوهش‌های علمی امکان‌پذیر می‌گردد، لذا بهره‌گیری از نتایج علمی به تصمیمات صحیح‌تر منجر خواهد شد.

ج - ارتباط و بهره‌برداری از تحقیقات

میان تعاریف مختلفی که از ارتباط^۲ شده است، راجرز^۳ و شومیکر^۴ تعریف ساده و روشنی را از این مفهوم ارائه داده‌اند. در نظر آنها ارتباط فرآیندی است که طی آن پیام‌ها از فرستنده به گیرنده منتقل می‌شود. آنها فرآیند ارتباط را به صورت الگوی ساده و مفید S-M-C-R مشخص نموده‌اند. (راجرز، شومیکر، ۱۳۶۹، ص ۱۶) در این الگو S فرستنده پیام، M پیام، C کانال ارتباطی و R گیرنده پیام است. بارب^۵ عنصر دیگری را تحت عنوان اثرات پیام (E) بر این مدل افزود و مدل S-M-C-R-E را ارائه کرده است.

غالب اندیشمندان بر این امر تأکید دارند که ارتباط مؤثر و واقعی هنگامی برقرار می‌گردد که پیام از طریق نمادهایی که برای طرفین ارتباط معنای یکسانی دارد، ارسال و دریافت شده باشد. چنانچه لاندبرگ^۶ شراگ^۷ و لارسن^۸ ارتباط را عبارت از انتقال معانی و یا پیام از طریق نمادهایی چند می‌دانند و می‌گویند زمانی که انسان‌ها از طریق این نمادها بر یکدیگر تأثیر

1- Law of Situation

2- Communication

3- Rogers

4- Shoemaker

5- Barb

6- Landberg

7- Schrag

8- Larsen

می‌گذارند، در ارتباط با یکدیگر قرار گرفته‌اند. (ساروخانی، ۱۳۶۷، ص ۲) محسنیان راد می‌گوید هر چه معنی مورد نظر در فرستنده پیام با معنی متجلی شده در گیرنده پیام مشابهت بیشتری داشته باشد ارتباط کامل‌تر خواهد بود. (محسنیان راد، ۱۳۶۹، ص ۵۷)

گفته شد که فرآیند بهره‌برداری از تحقیقات قبل از شروع پژوهش‌ها آغاز شده، و تا به کارگیری نتایج آنها در عمل ادامه می‌یابد. از این رو این فرآیند را می‌توان همانند یک فرآیند ارتباطی دانست که در آن، محققان یا سازمان‌های تحقیقاتی، فرستنده پیام (S) بوده و نتایج تحقیقات، پیام (M) می‌باشد. کتب، مجلات، برنامه‌های رادیو و تلویزیونی و تماس‌های شخصی که از طریق آنها تحقیقات به شنوندگان با خوانندگان منتقل می‌شود، کانال‌های ارتباطی (C) است و استفاده‌کنندگان از تحقیق - تصمیم‌گیرندگان - گیرنده پیام (R) و سرانجام تصمیماتی که با و یا بدون استفاده از نتایج تحقیقات اخذ می‌شوند، اثرات پیام (E) می‌باشند. این مقایسه را می‌توان به صورت زیر نشان داد.

علائم	S	M	C	R	E
فرآیند ارتباطی	فرستنده پیام	پیام	کانال ارتباطی	گیرنده پیام	اثر پیام
فرآیند استفاده از تحقیق	محقق	تحقیق	کتب، نشریات و افراد و	تصمیم‌گیرندگان	تصمیمات با یا بدون استفاده از تحقیقات

هنگامی که صحبت از فرآیند ارتباط می‌شود، منظور این است که تمام بخش‌های مختلف مدل ارتباطی (S-M-C-R-E) مجموعه واحدی را تشکیل داده که اجزای آن بر یکدیگر اثر متقابل دارند. لذا متغیرهای مختلف هر یک از بخش‌ها، هم بر سایر بخش‌ها مؤثر واقع شده و هم از آنها تأثیر می‌پذیرند. به طور مثال ویژگی‌های فرستنده پیام (محقق یا دستگاه‌های تحقیقاتی) از نظر نگرش، تخصص و آگاهی از موضوع و... رابطه متقابلی با پیام (تحقیقی که انجام می‌دهد) داشته، هر دو این عوامل در انتخاب کانالی که پیام باید ارسال شود مؤثر واقع شده و گروه خاصی از گیرندگان پیام - از نظر دانش و ارزش‌هایشان - را جلب می‌کند.

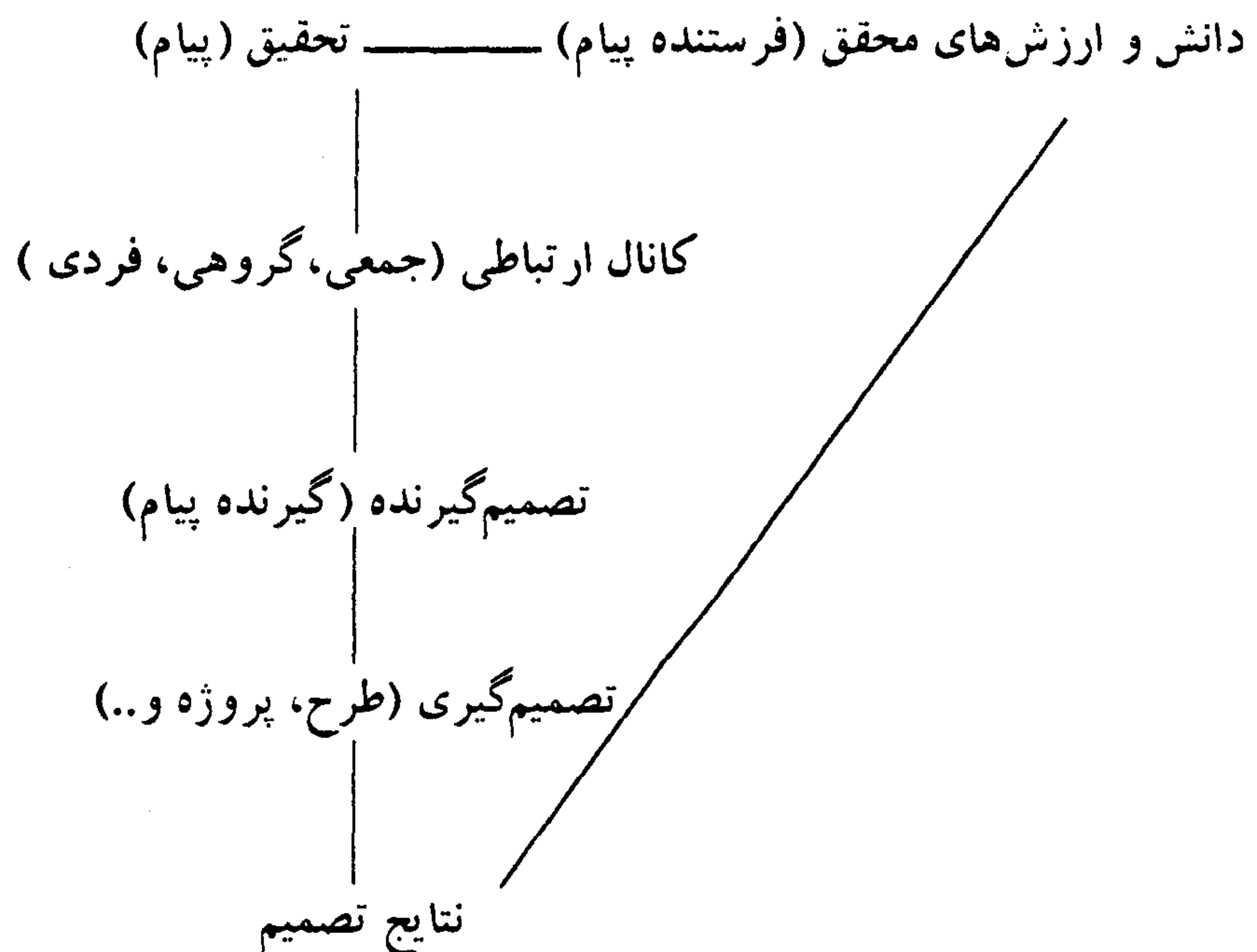
تصمیماتی که آنها با یا بدون استفاده از این پیام‌ها می‌گیرند. (اثر پیام) نیز ارتباط متقابل با پیام و کانالی که پیام از آن ارسال شده است خواهد داشت.

تأکید مقاله بر استفاده از تحقیق در تصمیم‌گیری است. لذا بخش آخر این فرآیند که همان اثر تحقیقات بر تصمیم‌گیری است مورد توضیح بیشتری واقع می‌گردد.

اثر تحقیق بر تصمیم‌گیری به مثابه اثر ارتباطی

اگر تولید، انتقال، دریافت و به کارگیری نتایج تحقیقات را به عنوان یک فرآیند ارتباطی در نظر بگیریم، تصمیم مبتنی بر تحقیقات به عنوان بخشی از این فرآیند که همان اثر پیام است، می‌باشد. این قسمت از فرآیند ارتباط با سایر بخش‌های آن ارتباط متقابل دارد. بدین معنی که تصمیم اتخاذ شده هم از ویژگی‌های محقق، تحقیق، وسیله و کانال ارتباطی و خصوصیات تصمیم‌گیرنده متأثر بوده و هم پس از به کارگیری بر این عوامل، مؤثر واقع می‌شود به عبارت دیگر پیام (تحقیق) که از دانش و ارزش‌های محقق (فرستنده پیام) متأثر است بر حسب اینکه از چه کانال ارتباطی به تصمیم‌گیرنده (دریافت کننده پیام) رسیده باشد اثرات متفاوتی را بر او می‌گذارد. ویژگی‌های تصمیم‌گیرنده (دانش، ارزش، نگرش و ... او) نیز بر چگونگی دریافت پیام مؤثر واقع می‌شود.

این عوامل همراه با عوامل محیطی دیگر منجر به اتخاذ تصمیمی می‌شود که باید در عمل به کار گرفته شود. پس از عملی شدن این تصمیم، اثرات متقابل آن بر محقق، تحقیق، کانال ارتباطی و تصمیم‌گیرنده ظاهر می‌شود. بدین صورت که تصمیم به کار گرفته شده ممکن است نتایج موفق، نیمه موفق و یا ناموفق داشته باشد. ارزیابی این نتایج به محقق امکان می‌دهد تا بازخورد لازم در باره پیامی که ارسال داشته دریافت کند، نواقص احتمالی آن را مرتفع نموده، کانال ارتباطی گذشته را تقویت و یا تعویض نماید. تصمیم‌گیرنده نیز پس از اجرا و ارزیابی نتایج تصمیم خود به نکات قوت و ضعف تصمیم خرد پی برده، به اصلاح و تکمیل آن می‌پردازد. در نتیجه پیام‌های بعدی (تحقیقات آینده‌ای) که در این خصوص ارسال شده و تصمیمات آتی‌ای که در این زمینه گرفته می‌شود از دقت و درستی بیشتری برخوردار می‌گردد. این فرآیند را می‌توان به صورت مدل شماره ۱ ارائه نمود.

مدل شماره ۱ - اثر تحقیق بر تصمیم‌گیری

عوامل مؤثر بر بهره‌برداری از تحقیقات در تصمیم‌گیری

بر اساس مطالب فوق می‌توان گفت که: اگر محقق راه حل مناسبی را برای مشکلات تصمیم‌گیرندگان بیابد، کانال ارتباطی مناسبی را برای انتقال پیامش به آنها انتخاب کند، و تصمیم‌گیرندگان نیز شرایط لازم را از حیث تخصص، اعتماد به یافته‌ها و... داشته باشند، آثار این یافته ظاهر شده و تصمیم‌گیرنده آن را برای حل مشکل خود یا جامعه به کار می‌گیرد.

در فرآیند ارتباطات گفته می‌شود که برای ظهور آثار ارتباط، هم ابزار و وسایل ارتباطی و هم عامل انسانی مؤثر است. دانشمندان ارتباطات هر کدام بر این یا آن عامل تأکید بیشتری داشته‌اند. مک لوهان^۱ با اظهار این جمله که «وسیله پیام است» این ایده را انتقال می‌دهد که تأثیر وسیله انتقال پیام از خصوصیات فرستنده، گیرنده و پیام مهم‌تر است و بالعکس، کاتز^۲ معتقد است که «حتی نیرومندترین وسایل ارتباط جمعی علی‌الوصول نمی‌توانند اثری بر فرد نهند که با زمینه‌های روانی و اجتماعی او قابل انطباق نباشد... (لذا) ارزش‌ها، منافع گروه‌ها، نقش‌های اجتماعی اشخاص اهمیت ویژه‌ای دارند و افراد آنچه را که می‌بینند و می‌شنوند با

1- Mc Luhan

2- Kats

احتیاجات خود منطبق می‌کنند.» (کازنو، ۱۳۶۵، ص ۴۷)

در مورد انواع ارتباطات (مانند ارتباطات جمعی، گروهی و میان فردی) وسایل ارتباطی و عامل انسانی ممکن است تأثیرات متفاوتی را برگیرنده پیام داشته باشند. در ارتباط جمعی نقش وسایل ارتباطی مهم می‌شود و در ارتباط‌های گروهی و میان فردی، به ترتیب از تأثیر وسایل ارتباطی کاسته شده، عامل انسانی مهم‌تر می‌شود. ارتباط بین تصمیم‌گیرندگان و دستگاه‌های تحقیقاتی را می‌توان به ارتباط‌های گروهی و میان فردی نزدیک‌تر دانست. لذا می‌توان گفت عامل انسانی نقش تعیین‌کننده‌ای را در تعمیق بخشیدن به ارتباط بین آنها و ظهور آثار آن - که بهره‌برداری از تحقیقات توسط تصمیم‌گیرندگان باشد خواهد داشت. از این رو تأکید بیشتر مقاله بر عامل انسانی می‌باشد.

عوامل انسانی را می‌توان به عوامل فردی - روانی و اجتماعی تقسیم کرد. عواملی چون همگنی طرفین ارتباط (محققان و تصمیم‌گیرندگان) اعتماد متقابل آنها به یکدیگر و همکاری و مشارکت آنها در درک معانی سمبل‌های رد و بدل شده بین آنها را به عنوان عوامل فردی - روانی و عواملی چون سطح توسعه اجتماعات، نحوه اجتماعی شدن افراد در سازمان‌های مختلف اجتماعی و تفاوت‌های فرهنگی طرفین ارتباط را به عنوان عوامل اجتماعی مورد بررسی قرار می‌دهیم.

الف - همگنی طرفین ارتباط (محققان و تصمیم‌گیرندگان)

همگنی و مشابهت محققان و تصمیم‌گیرندگان از نظر رشته، سطح تحصیلی، فعالیت‌های تحقیقاتی، علایق و ارزش‌های شخصی، زبان و منزلت اجتماعی می‌تواند ارتباط ایده‌های آنها را بیشتر کرده زمینه لازم را برای پذیرش اندیشه‌های یکدیگر فراهم آورد. در تحقیق نگارنده نشان داده شد که مدیرانی که به فعالیت‌های تحقیقاتی می‌پرداختند بیشتر از سایر مدیران از نتایج تحقیقات در تصمیم‌گیری‌ها خود استفاد می‌کردند. (برقی، ۱۳۷۵، ص ۲۵۵)

راجرز و شومیکر نشان دادند که انتقال ایده‌ها بین فرستنده و گیرنده و پیام‌هنگامی که آنها شبیه، همانند و همگن هستند به وقوع می‌پیوندد و ناهمگنی طرفین ارتباط موجب تحریف پیام می‌شود. همچنین نشان دادند که هر چه افراد با یکدیگر تماس بیشتری داشته باشند،

احتمال اینکه همگن تر شوند، بیشتر می شود. (راجرز و شومیکر - ۱۳۶۹، ص ص ۵-۲۲۴) همگنی را نیز می توان از نقطه نظر شناختی مورد توجه قرار داد. بدین معنی که انسان در برخورد با پیام های مختلف دست به انتخاب زده، آنهایی را که با نگرش و آگاهی های او سازگاری و موافقت بیشتری دارد برمیگزیند. بر اساس تئوری سازگاری شناختی^۱ انسان ترجیح می دهد، ایده هایی را که به طور سازمان یافته ای با نگرش ها و اعتقادات او سازگاری دارد، دریافت کند. این تئوری بر این امر تأکید دارد که سازگاری بیشتر از آن که یک حالت منطقی داشته باشد یک حالت روانی دارد. بدین معنی که افراد ممکن است، ناآگاهانه، استراتژی های غیرمنطقی متضادی را برای دستیابی به یک سازگاری به کار گیرند. اما هنگامی که به ناسازگاری عقایدشان آگاه گردند، برانگیخته می شوند تا اعتقادات و نگرش هایشان را تغییر دهند. (دارلی، ۱۹۹۷ - ص ۱۱۱) لذا یک مدیر یا تصمیم گیرنده سازمان اجرایی با محققینی که از نظر عوامل شناختی، نگرش ها و خصوصیات فردی با او سازگاری دارند، ارتباط بیشتری برقرار می کند. این انتخاب در مورد انواع تحقیقات و کانالی که پیام از آن دریافت می شود نیز صورت می گیرد. لذا می توان گفت فرد رفتار خود را با نگرش هایش هماهنگ می کند، با این وجود تحقیقات نشان داده اند که در مواردی که نگرش ها دارای ابهام بوده و یا تضاد بین چند نگرش وجود داشته و یا هنگامی که افراد از طریق تجربه مستقیم خود به آن نگرش نرسیده باشند، مطابق با نگرش خود عمل نمی کنند (سیرز، ۱۹۸۸، ص ۱۶۱) پژوهشی که در خصوص رابطه نگرش تصمیم گیرندگان سازمان های اجرایی وزارت کشاورزی و بهره برداری از تحقیقات آنها انجام گرفت، نشان داد که نگرش مدیران وزارت کشاورزی نسبت به دستگاه های تحقیقاتی با رفتار آنها هر مورد بهره برداری از تحقیقات رابطه ای نداشت. (برقعی، ۱۳۷۵، ص ۳۵۰) این امر ناشی از عدم شناخت واقعی دو گروه تصمیم گیرنده و محققین از یکدیگر بود.

ب - اعتماد متقابل طرفین ارتباط

اعتماد متقابل طرفین ارتباط نسبت به یکدیگر و مشارکت واقعی آنها در برقراری ارتباط متقابل برای درک معانی الفاظ و سایر سمبل‌هایی که بین آنها رد و بدل می‌شود، می‌تواند اثرات ارتباط را افزایش دهد. پائولوفره نقش گفتگوی متقابل^۱ و همکاری توأم با مشارکت^۲ طرفین ارتباط را عامل مؤثری برای موفقیت ارتباط می‌داند. در نظر او برای بروز آثار ارتباط، تنها وجود یک حالت عاطفی (مانند محبت، ترس، نفرت، اذت، احترام) بین طرفین ارتباط و اشتراک الفاظ و علائم زبانی - که میانجی آنهاست - کافی نیست. بلکه باید یک همکاری و مشارکت دو جانبه برای درک این میانجی بین آنها به وجود آید و این امر جز در یک فضای عرفانی و شهودی تحقق نمی‌یابد. (فریوپائولو، ۱۹۸۹، صص ۱-۱۴۰) او می‌گوید: اگر این مشارکت بین یک متخصص امور دام و دهقانی که زخم حیوانش به وسیله دعایی که در مقابل یک رد پای به جا مانده در گل خوانده و بهبود یافته است، به وقوع نپیوندد، ارتباط درست بین آنها تحقق نمی‌یابد. در این صورت عقاید جادویی دهقان که در رابطه با روش‌های تجربی ابتدایی اوست، به طور طبیعی با اطلاعات تکنیکی متخصص در تضاد قرار می‌گیرد. لذا تمام دانستنی‌های تئوریک و دانش فنی متخصص، از نظر دهقان بی‌اعتبار شده و تمام یافته‌های تجربه ابتدایی دهقان نیز برای متخصص بی‌فایده جلوه می‌کند. (همان مآخذ، صص ۷-۱۳۶) و این به معنی عدم برقراری ارتباط است.

آثار ارتباط بین تصمیم‌گیرنده و دستگاه‌های تحقیقاتی - که همان بهره‌برداری از نتایج تحقیقات است - نیز هنگامی ظاهر می‌شود که بین این دو گروه اعتماد متقابل و همکاری توأم با مشارکت وجود داشته باشد. نتایج پژوهشی که در باره تأثیر ارتباط تصمیم‌گیرندگان سازمان‌های اجرایی وزارت کشاورزی با سازمان‌های تحقیقاتی این وزارتخانه بر بهره‌برداری از نتایج تحقیقات به انجام رسید، نشان می‌دهد که تصمیم‌گیرندگانی که ارتباط فعال رویاروی و عمیقی با محققین و سازمان‌های تحقیقاتی داشتند، به مراتب بیشتر از سایر تصمیم‌گیرندگان از نتایج تحقیقات حوزه کاری خود استفاده می‌کردند. همچنین نشان داده شد که انجام تحقیق

توسط تصمیم‌گیرندگان - که به نوبه خود می‌تواند هم فهم تحقیقات انجام شده را آسان‌تر ساخته و هم زمینه‌های ارتباطی عمیق‌تری را با محققین فراهم آورد - نقش مؤثری در بهره‌برداری از تحقیقات داشت.

برای تصمیم‌گیرنده‌ای که زبان بومی او فارسی است ارتباط با نشریات و منابع داخلی، سهل‌تر و عمیق‌تر از کسی است که با نشریات و منابع خارجی در ارتباط‌اند، لذا وی در بهره‌برداری از تحقیقات موفق‌تر از دیگران بوده است. (برقی، ۱۳۷۷، صص ۵۸-۲۴۵)

ج - سطح توسعه اجتماعی و اقتصادی

علاوه بر عوامل فوق که بیشتر جنبه روانی و فردی دارد، عوامل اجتماعی و فرهنگی نیز در میزان و چگونگی برقراری ارتباط مؤثر، دخیل می‌باشد. سطح توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع و پیشرفت‌های تکنولوژیکی آنها می‌تواند نقش مهمی را در ایجاد یک الگوی ارتباطی مؤثر ایفا کند. در جوامع توسعه نیافته، که نظام ارتباطات شفاهی رایج است، ارتباطات محدود بوده و شیوه‌های سنتی و گذشته تقویت می‌شود. اما در جوامع توسعه یافته که ارتباطات نوشتاری است - و امروزه به طرف استفاده از روش‌های الکترونیکی سوق پیدا کرده است - با استفاده از تکنولوژی مناسب امکان آموزش مهارت‌ها، انتقال نگرش‌ها و ایده‌های جدید در سطح گسترده فراهم شده است. در این جوامع گسترش روزافزون نشریات، کتاب‌ها، مراکز رادیو و تلویزیونی، کتابخانه‌ها، مؤسسات و مراکز اطلاع‌رسانی، بانک‌های اطلاعاتی و ... سهم بسزایی را در تبدیل ارتباطات شفاهی به نوشتاری و الکترونیکی دارند. این امکانات می‌توانند اطلاعات را در مکان‌ها و زمان‌های طولانی‌تری انتشار داده، به توسعه دانش و بهره‌گیری آن در تصمیمات کمک نماید. ابیول ایرل^۱ می‌گوید، پشتوانه علمی هر جامعه که موجب بقا و توسعه دائمی آن می‌شود، صرفاً به خاطر افزایش دانش آن جامعه نیست، بلکه چگونگی ترکیب این دانش‌ها و در دسترس قرار دادن آنهاست که می‌تواند هم نوآوری‌های علمی و هم توسعه جامعه را به وجود آورد. امروزه تکنولوژی ارتباطات به وسیله آماده سازی

1- Abiol Irel

اطلاعات و ترکیب آنها، فضای کاملاً جدیدی را برای گسترش دانش و تکنولوژی فراهم می‌آورد. (ایرل، ۱۹۸۹، ص ۱۲۶)

علیرغم مزیت فوق در جوامع توسعه یافته، اداره سازمان‌های بزرگ اجرایی و تحقیقاتی جز به کمک دیوانسالاری پیچیده ممکن نمی‌گردد. بوروکراسی با ایجاد سلسله مراتب سازمانی و روابط رسمی و غیرشخصی، غالباً شیوه سلطه جویانه‌ای را، در زمینه ارتباط، بین این سازمان‌ها حاکم می‌کند. این شیوه ارتباط مانع برقراری ارتباط صمیمانه، مستقیم و گرم می‌شود. برای رفع این مشکل ایجاد یک برنامه و سیاست ارتباطی که بتواند به طور مستمر و دائمی زمینه برخوردهای صمیمانه و اعتمادآمیز را فراهم نموده و همگرایی لازم را برای فعالیت‌های مختلف این سازمان‌ها ایجاد کند، ضروری می‌باشد. این برنامه‌ها باید زمینه نزدیک شدن سازمان‌های اجرایی و تحقیقاتی را، به طور رسمی و غیررسمی، فراهم نمایند. ایجاد گردهمایی‌ها و انتشار نشریات مشترک، کم کردن فاصله فیزیکی بین سازمان‌های اجرایی و تحقیقاتی، گسترش احساس تعلق به گروه واحد، برگزاری جشن‌ها و مراسم مشترک از عواملی هستند که می‌توانند میزان و کیفیت ارتباط بین اعضاء مؤسسات تحقیقاتی و اجرایی را بهبود بخشند.

افزایش تخصص‌ها در کشورهای توسعه یافته نتوانسته است در تعمیق بخشیدن ارتباط بین تصمیم‌گیرندگان و محققان مؤثر واقع شود. فردریک جابلین^۱ در خصوص تفاوت عواملی که در برقراری ارتباطات شخصی در جوامع سنتی و صنعتی مؤثر است می‌گوید: در جامعه‌های سنتی سه عامل قدرت^۲، موقعیت^۳ و اعتماد^۴ نقش مهمی را در چگونگی برقراری ارتباط بین زیردست و بالادست ایفا می‌کند، در حالی که در جوامع صنعتی علاوه بر سه عامل فوق، میزان اطلاعاتی که هر یک از طرفین ارتباط در باره کار خود دارند، نیز نقش تعیین کننده‌ای را در ارتباط بین اعضاء سازمان‌های اجتماعی دارد. (جابلین، ۱۹۹۴، ص ۶۳۹)

1- F. Jablin

2- Power

3- Status

4- Trust

د - همگرایی اجتماعی شدن

از عوامل اجتماعی دیگری که می‌تواند ارتباط افراد را در درون یک یا چند سازمان بهبود بخشد، همگرا بودن نحوه اجتماعی شدن سازمانی و اجتماعی شدن در محیط خانواده، مدرسه و وسایل ارتباط جمعی می‌باشد. فردریک جابلین و کرون می‌گویند، یکی از عواملی که در برقراری ارتباط شخصی در محیط کار مؤثر است، مربوط به دورانی می‌شود که شخص هنوز وارد محیط کار نشده است. در نظر آنها افراد علاوه بر اینکه در محیط خانواده، مدرسه، دوستان و مشاغل نیمه وقت خود اجتماعی می‌شوند، از طریق سازمانی که به کار اشتغال دارند، نیز ارزش‌ها و هنجارهای لازم را برای مشارکت در فعالیت‌های سازمانی فرا می‌گیرد. اگر این دو مرحله اجتماعی شدن همگرا بوده و با یکدیگر در تضاد نباشند، برقراری ارتباط مؤثر در محیط کار تقویت می‌شود. در غیر این صورت افراد سعی می‌کنند روابط سازمانی را با توجه به نحوه اجتماعی شدن قبلی خود تغییر دهند. (جابلین، ۱۹۹۴، ص ۶۲۰) لذا اگر نحوه اجتماعی شدن در سازمان‌های تحقیقاتی و اجرایی متضاد بوده و یا تضادی در نحوه اجتماعی شدن افراد این سازمان‌ها قبل از ورود به محیط کار وجود داشته باشد امکان ارتباط مؤثر بین آنها کاهش یافته، مانعی برای بهره‌برداری از تحقیقات فراهم می‌شود.

ه - تجانس فرهنگی

علاوه بر عوامل فوق، تفاوت‌های فرهنگی و ارزشی حاکم بر اذهان محققان و مدیران، مانع برقراری ارتباط بین آنها و در نتیجه استفاده از نتایج تحقیقات خواهد شد. تفاوت در علایق و خواست‌های این دو گروه موجب می‌شود که هر یک در دنیای جداگانه‌ای زندگی کرده، هر کدام دیگری را مسؤول عدم استفاده از نتایج تحقیقات بدانند. رابرت چمبرز^۱ می‌گوید: بین محققان، که در باره دلایل توسعه و توسعه نیافتگی تحقیق می‌کنند و کارگزاران برنامه‌های توسعه، که پیرامون چگونگی توسعه و دگرگونی به فعالیت می‌پردازند، از نظر تجربه کاری، عوامل مادی و ارتباطی فاصله زیادی وجود دارد. هر یک دارای فرهنگ، رسوم، خلیات و

حساسیت‌های متفاوتی هستند. کارگزاران اجرایی به دلیل مسوولیتی که در اجرای برنامه‌ها دارند به نتایج کار و مفید بودن آن توجه کرده و محققان به جالب بودن، فهم موضوع و ارضای حس کنجکاوی خود علاقمند می‌باشند. دانشمندان و محققان با یک دید منفی به انتقاد از برنامه‌های توسعه پرداخته، در جستجوی اشتباهات و نقاط ضعف آن هستند. هر دانشگاهی‌ای که برنامه‌های توسعه را بیشتر مورد تردید قرار دهد، همکارانش بیشتر او را تمجید می‌کنند. برخی از آنها که ایدئولوژی ضد دولتی دارند، از ابتدا به تخطئه برنامه‌های توسعه می‌پردازند. اگر چه این وجهه از نظر انتقادی در مواردی به درک و فهم مسایل توسعه کمک کرده و کارگزاران برنامه‌های توسعه را با نقاط ضعف خود آشنا نموده است، معذالک این گونه تفاسیر منفی می‌تواند اثر سویی را بر انتخاب موضوع تحقیق، چگونگی مشاهده و ثبت و نگارش آنها داشته باشد. در برابر این دیدگاه، دیدگاه مثبت افراطی عاملین اجرا قرار دارد. این افراد که معمولاً مسوولیت تدوین و اجرای برنامه‌های توسعه را بر عهده داشته و در مورد تخصیص منابع مالی به بخش‌های مختلف سازمان‌های اجرایی و تحقیقاتی تصمیم‌گیری می‌نمایند، بیش از حد در مورد دستاوردها و تلاش‌های به عمل آمده مبالغه می‌کنند. خطر این خوش‌بینی کمتر از دیدگاه انتقادی نیست. این شیوه برخورد علاوه بر اینکه موجب اشاعه اطلاعات نادرست پیرامون برنامه‌های توسعه می‌گردد، شکاف بین کارگزاران و محققان را بیشتر می‌کند. (چمبرز، ۱۹۹۱، صص ۲۹-۳۷)

چمبرز که در باره تفاوت‌های فرهنگی بین کارگزاران و محققان توسعه روستایی در آفریقا و نقاطی از آسیا به تحقیق پرداخته، معتقد است که این هر دو گروه، به دلیل عدم برقراری ارتباط عمیق با جامعه روستایی و کشاورزان، نسبت به آنها بیگانه‌اند. آنها که در مراکز شهری آموزش دیده و پرورش یافته، فاصله زیادی با گرایش‌های روستایی دارند. دیدارهای سریع، کوتاه و سیاحت‌گونه آنها از مراکز روستایی نزدیک شهرها و یا روستاهایی که در آنها پروژه‌ای به انجام رسیده است، نمی‌تواند آنها را به درک عمیقی از زندگی روستایی برساند. لذا همواره از زاویه دید خود به مسایل روستایی می‌نگرند و برای ارائه طرح‌های توسعه و یا انجام تحقیقات کشاورزی به تئوری‌ها و دیدگاه‌های شهرنشینی توجه می‌نمایند. از این رو او مشکل عدم استفاده از نتایج تحقیقات کشاورزی را ناشی از اختلاف سه فرهنگ دانشگاهیان (محققان)

کارگزاران (تصمیم‌گیرندگان) و کشاورزان می‌داند. به اعتقاد او اگر روستا مرکز توجه قرار گیرد، موضوع تحقیقات و نظریات توسعه روستایی از طریق مشاهدات گسترده و عمیق جامعه روستایی انتخاب و ارائه گردد - نه اینکه نظریه‌های موجود با جامعه روستایی انطباق داده شود - و برنامه‌های توسعه بر مبنای همین مشاهدات تنظیم و به اجرا در آیند، به تدریج تفاوت فرهنگی بین این سه گروه کاهش می‌یابد، ارتباط آنها با یکدیگر عمیق‌تر شده و از نتایج تحقیقات بیشتر استفاده می‌شود. (چمبرز، ۱۹۹۱، ص ۴۶) این نکته مهم، در بخش‌های صنعت و خدمات نیز می‌تواند صادق باشد. یعنی کاهش فاصله ارتباطی بین محققان، خط‌مشی‌گذاران و مدیران کارگاه‌های صنعتی یا شرکت‌های خدماتی، امکان استفاده از نتایج تحقیقات در این حوزه‌ها را نیز افزایش می‌دهد.

نتیجه‌گیری

گفته شد که شرط ضروری و مهم توسعه استفاده از یافته‌های علمی است. سازمان‌های تحقیقاتی و محققان هر رشته علمی به تولید این یافته‌ها پرداخته و گروه‌های مختلفی از نتایج این تحقیقات بهره می‌گیرند.

تصمیم‌گیرندگان - مدیرانی که در جهت‌گیری و تعیین خط‌مشی سازمان‌ها مؤثرند - گروه مهمی هستند که چنانچه با استفاده از نتایج تحقیقات علمی به تصمیم‌گیری بپردازند، نقش مهمی را در توسعه کشورشان ایفا خواهند نمود.

یکی از عوامل مهمی که هم در ترغیب محققان به انجام تحقیقات کاربردی، مفید و مؤثر بوده و هم موجب تشویق تصمیم‌گیرندگان برای بهره‌گیری از نتایج علمی می‌شود، ایجاد ارتباط مؤثر و عمیق بین این دو گروه است.

همانگونه که اگر در فرآیند ارتباط بین افراد یا گروه‌ها - چنانچه بین طرفین ارتباط (فرستنده و گیرنده پیام) - همگنی و مشابهت‌های فرهنگی وجود داشته و برای درک معانی سمبل‌های رد و بدل شده بین آنها مشارکت و همکاری صورت گیرد، انتقال پیام سهل‌تر، عمیق‌تر و کامل‌تر صورت می‌گیرد، در جریان بهره‌برداری از نتایج تحقیقات نیز باید بین محققان که فرستنده پیام‌اند و تصمیم‌گیرندگان که دریافت‌کننده‌اند چنین ارتباط نزدیکی

فراهم آید. هنگامی که بین محققان و مدیران، چنین ارتباطی بوجود آید هم محققان باز خورد لازم را از فعالیت‌های خود دریافت کرده، به اصلاح و تکمیل تحقیقات خود می‌پردازند و هم تصمیم‌گیرندگان فرصت لازم را برای بهبود درک خود از تحقیقات و فهم نقاط قوت و ضعف تصمیم خود بدست می‌آورند.

ارتباط‌های فردی و گروهی تصمیم‌گیرندگان و محققان می‌تواند فرآیند بهره‌برداری از تحقیقات را سریع‌تر و کامل‌تر نماید. عواملی که هم مشوق اینگونه ارتباطات بوده و هم در تعمیق آن مؤثر است را می‌توان به عوامل فردی - روانی و عوامل اجتماعی تقسیم نمود. از میان عوامل فردی - روانی می‌توان به همگنی این دو گروه - از نظر تحصیلات، علایق و ارزش‌های شخصی، آگاهی‌ها، اعتقادات و... - اعتماد متقابل و علاقه آنها به همکاری و درک یکدیگر توجه نمود. از عوامل اجتماعی مؤثر بر بهره‌برداری از تحقیقات نیز می‌توان به سطح توسعه اجتماعی و اقتصادی جوامع اشاره نمود. در جوامع توسعه یافته با استفاده از تکنولوژی بالاتر و سازماندهی بیشتر برای تشکیل گردهمایی و گروه‌ها، می‌توان امکان برقراری ارتباط وسیع و عمیق بین تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان تحقیقات علمی را فراهم آورد.

از دیگر عوامل اجتماعی می‌توان به همگرایی اجتماعی شدن در خانه، مدرسه و محیط کار برای ارتباط بیشتر در محیط کار اشاره نمود. تفاوت‌های فرهنگی و ارزشی حاکم بر اذهان محققان و تصمیم‌گیرندگان می‌تواند مانعی را برای ارتباط آنها با یکدیگر و در نتیجه بهره‌برداری از نتایج تحقیقات علمی فراهم آورد.

منابع و مآخذ

- ۱ - آرون، ریمون، در مقدمه کتاب ماکس وبر، دانشمند و سیاستمدار، احمد نقیب‌زاده، دانشگاه تهران، ۱۳۱۸.
- ۲ - ازکیا مصطفی، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی توسعه روستایی، تهران، اطلاعات، ۱۳۶۴.
- ۳ - برقعی، سیدرضا، عوامل مؤثر بر بهره‌برداری از تحقیقات در سازمان‌های دولتی، پایان‌نامه دکتری، دانشگاه آزاد، ۱۳۷۵.

- ۴ - راجرز، اورت ام، شومیکر، اف، فلوید، رنسانس نوآوری‌ها، عزت‌الله کرمی، ابوطالب
فناپی، دانشگاه شیراز، ۱۳۶۹.
- ۵ - ساروخانی، باقر، جامعه‌شناسی ارتباطات، تهران، اطلاعات، ۱۳۶۷.
- ۶ - کازنو، ژان، جامعه‌شناسی وسایل ارتباط جمعی، باقر ساروخانی، منوچهر محسنی، تهران،
اطلاعات، ۱۳۶۵.
- ۷ - محسنیان راد، مهدی، ارتباط‌شناسی، تهران، سروش، ۱۳۶۹.
- 8- Chambers, Robert, **Rural Development, Putting the last first'** Longmen
Scientific and Technical U.S.A., N.Y 19912
- 9- Darly. J, Bom, **The Case of Nonconsistency**, in Brighan, John
Contemporey Issues in Social Psychology, Wads Worth Pub. 1977.
- 10- Frier, Paulo, Extention or Communication Tr. by Myra Bergman Romos
in Education for Critical Consciousness, Continuum N. Y., 1989.
- 11- Irel A biol Education and Access to Modern Knowledge, **Journal of Art
and Science**, Winter 1989.
- 12- Jablin, Fredric, et, al, **Hand Book of Interpersonal Communication**, Sage
Pub. U.S.A, England, New Delhi, 1994.
- 13- Kuper, Adam and Jesica, **Social Scientific Encyclopedia**, Routledge and
Keyanpaul, London, Boston and Henles, 1985.
- 14- Pough, D. S. et. al, **Writers on Organization**, under the topic of mary
Parker Follet, Iyon Grant and Green, 1969.
- 15- Sears, David et. al, **Social Psychology**, Printic Hall, U.S.A, 1988.
- 16- Unesco, **Societal Utilization of Scientific and Technological Research**,
Unesco, 1981.